

Naša pred Bogom grijehota pred svijetom sramota

»Non assumes nomen Domini Dei tui
in vanum. — Ne uzimaj Imena Gospoda
Boga svojega uzalud!« Izl. 20, 7.

PRO DEO — ZA BOGA bio je naslov izložbe, koja je nedavno gostovala u našem bijelom Zagrebu, izložbe, koja je možda i nehotice, ali svakako bila i optužnicom našega vijeka. Zar nije krivnja našega vijeka pred Bogom i pred ljudima, zar nije sramota njegova, kojom će ostati žigosan, dok bude svijeta i vijeka, da je svojim mentalitetom omogućio prvu organiziranu borbu protiv samoga Boga? Ili zar zbilja osim same Rusije nije nitko više kriv, što cijela jedna država, koje površina obuhvaća četvrtinu zemaljske kruglje, sistematski huli Boga i truje duše? Ne zna li naš kršćanski moral i za devet tuđih grijeha, i nije li Silab Pija IX. izričito osudio tezu: »Proclamandum est et observandum principium, quod vocant de non inter-ventu — Valja širiti i poštivati načelo, što ga zovu načelom o nemiješanju.«¹

Ali nije sva krivnja evropskoga Zapada samo u tomu, što se drži pasivno prema boljševičkoj raboti, nego možda još više u tomu, što njeguje u svojoj sredini mentalitet, koji se može mirne duše nazvati ocem boljševizma, načelom, kojega su ruski događaji tek krajnje konzekvencije.

Nije nam namjera ovdje govoriti o »slobodi znanosti«, koja je svojim potkapanjem svakoga pa i Božjega auktoriteta opravdavala boljševizam i njegovu »bezbožnu pjatiljetku«, još prije nego se oni i rodiše, niti o plitkoj materijalističkoj filozofiji, koja je osim toga dala sasvim konkretni poticaj za ruski eksperimenat. Mi bismo ovdje željeli samo upozoriti na to, da znači praktički pomagati boljševički mentalitet, kad se dopušta, da se bilo usmeno bilo napose pismeno huli Bog, izvrgavaju ruglu Njegova svojstva, vrijeđaju Njegovi najodličniji i najintimniji prijatelji — sveci. Nažalost, i tomu se na evropskom Zapadu ne priklanja dosta pažnje, a najmanje se pazi na to kod nas Hrvata. Stoga, a onda

¹ Vidi Denzinger-Bannwart, *Enchiridion symbolorum*, 16. i 17. izd., n. 1762.

i zato, jer je košulja bliža od kaputa, željeli bismo ovdje upozoriti kako se taj porok bani, kako se taj otrov uštrcava kod nas.

Ima već preko stotinu godina, što je djakovački biskup Mirko Dragutin Raffay izdao posebnu okružnicu, u kojoj nastoji narodu svojoj duhovnoj skrbi povjerenu dozvati u svijest svu strahotu i rugobu našega narodnog poroka, nesretnoga psovavanja. U njoj biskup razlaže ponajprije, kako se sve psovkom griješi:

Tri su vrste psovke, veli on. »Prva vrsta je, kad se Bogu ono pripisuje, što mu ne dolikuje. Ovako griješe svi oni, koji govore: Bog je kriv, što mi griješimo . . . , Bog sudi krivo . . . Ili kad mu oduzimamo, što mu se pristoji. Na pr. Bog nije svemoguć ili pravedan . . . Bog se ne brine . . . Bog nije sve dobro uredio. — Na drugi način vrijeđamo Boga psovkom, kad u zlu srcu prokunemo Boga, govoreći: ne bilo ni Boga, kad pravde nema . . . — Na treći način griješi se u psovki, kada mi šta ružna i mrska o Bogu ili svetih stvarih njegovih govorimo. Na ovu vrst psovke spada ono, u čem naš narod najviše griješi . . .«²

Malo niže nastoji biskup prikazati svu nerazumnost i svu niskost psovavanja najprije na konkretnim primjerima. On veli:

»Zar duša, kad ju opsjete, nije stvorenje Božje? Zar nije slika i prilika Stvoritelja svoga? nije li otkupljena neprocjenivom krvlju vašega Spasitelja? Psujuć dakle dušu, u njoj svemogućega Stvoritelja svoga ružite. Ako vam duša zato poštenja vrijedna nije, što je vaša, morala bi vrijedna biti poštenja zato, što je prilika Božja, što je u krvi Isusa oprana; što je na sv. krštenju darovima Duha svetoga napunjena.

Nije li vjera onaj skupi dar Božji, kojim vi prosvijetljeni sva ona vjerujete, koja vam je dragi Bog objavio i vjerovati zapovjedio? Pa dar ovaj božanstveni, veliku ovu od Boga vam danu milost, po kojoj postajete dionici kraljevstva nebeskoga i po kojoj se nazivate sinovi Božji, dar ovaj Božji vi se u sudujete pogrdivati onom nepoštenom riječju, koje biste se i u snu stiditi morali?

Usudujete se psovati *krst*; zar onaj krst, na komu je Isus za grijehove vaše muke trpeći dušu ispustio? Ili možebit onaj, kojim se jutrom i večerom krstite i po kojem se kao kršćani poznajete?«³

Malo zatim pokušava biskup pokazati, kako je nerazumno i prema tomu čovjeka uopće nedostojno upotrebljavati bilo kakovu psovku. On veli:

»Pak da psovač može što god smisliti, čim bi se ispričao, moglo bi mu se laglje oprostiti. U drugim grijesima, premda velikima, može se nekakav izgovor naći: da nas davao navada, da nas tijelo smučuje ili svijet buni. Tko puteno

² Okružnicu navodim prema tekstu, što ga je objelodanio u dodatku svojih *Duhovnih govora o djelu našega otkupljenja* (Zagreb 1898.), str. 375. i dalje, Becić. — Nav. djelo, str. 376.

³ Ibidem, str. 378.

sagriješi, nasladnosti tijela zadovoljuje; tko ukrade, za vrijeme si koristi; tko laže, možda mu je od nužde lagati. Ali kakovu korist tko od psovke imati može?⁴

Ako te riječi biskupove odaju neku oštrinu i opravdan gnjev, tad ove, što malo niže slijede, odaju upravo neku vrst sarkazma:

»I prem da vam djeca se ne znadu dobro prekrstiti, ali sveti krst opsovati znadu; prem da se sada post slabo obdržava, ali se ipak post na sve strane psuje; prem ne znadu mnogi, što je duša i kako velikom cijenom je otkupljena, a ipak ju bez stida i straha psovati običavaju . . .«⁵

Ali što bi taj naš crkveni dostojanstvenik rekao danas, kad bi čuo, kako akademijski obrazovana gospoda govore riječi, upotrebljavaju žargon, od kojega se svaki bolje odgojen čovjek mora zarumeniti preko ušiju; kad bi slušao, kako se in plena forma psuje Bog u onim slojevima, koji po svojem položaju vrijede kao vođe svojega naroda; kad bi na svoje uši razabrao, kako se sve to više širi barbarski običaj upotrebljavati Ime Božje svaki čas i bez ikakova pametna razloga i bez ikakova poštovanja; kad bi na svoje oči čitao sve one hule na Boga, što se pišu po raznim listovima i knjigama? Što bi rekli ne samo naši biskupi, nego što bi rekli zastupnici ostaloga kulturnoga svijeta, kad bi to slušali? Koliko i koliko li se puta dogodi, da je čovjek na pr. na putovanju upravo sretan, što smo tako malen narod, i jezik nam tako malo poznat, jer bi pred strancima suputnicima od stida u zemlju propao, kad bi i oni mogli razumjeti, kakovu si svjedodžbu prostote i nekulture znaju izdavati naši i t. zv. bolji ljudi, i kad bi im tako do svijesti došlo, u kako se »finom i otmjenom« društvu nalaze . . .

Kažu, da se traži neka distancija za to, eda čovjek može pravo ocijeniti dimenzije kakove monumentalne građevine, da se traži neki vremenski razmak od događaja, koje želimo pravilno ocijeniti. Hoćemo li barem donekle uočiti svu veličinu ovoga našeg narodnog poroka, tad nam također treba neka distancija, iz koje ćemo promatrati svoju domovinu i svoj narod. Ne će za to biti ni dovoljan ni podesan lijet u stratosferu, nego se valja dići još više. Zamislimo se malko u ovu sliku — kao članovima katoličkog naroda ne bi nam ona smjela biti tuđa, budući da je rađena »sub specie aeternitatis«! — : S visine Božjega prijestolja spušta se pogled očiju Gospodnjih, koje su »mnogo svijetlije od sunca, kad prate sve staze ljudske i dubljinu bezdana i pretražuju najskrovitija skrovišta ljudskoga srca«⁶ na globus. I na tom se globusu napose ističe naša domovina, kraj, što ga nastavaju Hrvati. A ističe se time, što iz njega neprestano dan na dan dopiru tisuće i tisuće — koji dan ih se možda skupi i do milijun . . . — pogrda

⁴ Ibidem, str. 379.

⁵ Ibidem, str. 381.

⁶ Eccl. 23, 28.

na Boga, na Njegovu presv. Majku, na Njegove najintimnije prijatelje na nebu i na zemlji... Dižu se neprestano kao oblak, kao magla, od koje se stvaraju tmasti oblaci Božje pravde, što se nadvijaju nad našu domovinu noseći u svojem krilu munje i gromovi i čekaju da ih saspu... Pa da je time slika adekvatna, ali nije...

Svaka je doduše i živa psovka poput kamena bačena u vodu, što oko sebe rođi titraje i širi valove. Psovka jednoga često je ocem cijele jedne žalosne obitelji, koja doživljava unučad i pranučad, i, kad bi se plemstvo mjerilo po starosti loze, koju vuče, često bi psovka u ustima naših ljudi mogla da se iskaže najodličnijim poveljama. Ali ipak sa svim tim, živa psovka jednom izuščena sama za se uzeta bila je pa prošla. Sasvim je drugačije s pisanim hulama, koje su kao stinuti smrtni dah, koji pokoljenja i vjekove truže, kao sleđena poruga, koja se godine i decenije ori, kao zástala okamenjena riječ, koja se neprestano izgovara. A tih pisanih hula, tih smrznutih poruga, tih okamenjenih riječi ima kod nas iz dana u dan sve to više. Niču kao gljive iza kiše. Možda upravo po nekom sistemu. Iznijet ćemo ih nešto ovdje onako, kako su nam pod ruku došle, bez posebnoga sistema. A i čemu još i sistem za ovako žalosnu stvar, kojoj je najboljim simbolom nered i anarhija...

G. 1932. izlaze u Zagrebu, našem bijelom Zagrebu »Četiri novele« od Abdullatifa Dizdarevića. Zadnja novela jest »groteska«: »U godini pethiljaditoh.« U njoj se pripovijeda, kako su Muhamed i Krist poslani s neba na zemlju da vide, kako ljudi žive. Najprije se nalaze na Himalaji, koju je ljudska tehnika uz mnoge ostale stvari, prava čudesa, učinila zgodnom za stanovanje. Pri tom se dive, kako su oni u nebu zaostali.

Isus zaželi nakon dvomjesečnog boravka ići u Metropolis u Americi, da se malko proveseli, jer veli: »Znaš, brate, da sam ti željan života.«

Zepelinom otputuju u Ameriku, gdje Isus naručuje »glasoviti vineršnič« s motivacijom: »Znaš prijatelju... od moje rane mladosti volio sam mesne stvari.«

Dolaze u kazalište. »Upravo u tom momentu se na bini odigravao prizor u kojem se djevojka predaje u ruke ljubljenoga mladića. Bila je prekrasna. Njene vitke linije, ružičasto meso, zamamni negliže, opijali su kao aeromat... Krist uzdahne: prijatelju! Alaj je ipak lijep ovaj zemaljski život.

— Gle molim te! A šta te to najvećma privlači mladiću moj. Možda ona mala plavuša na bini. No, no, samo se ne crveni. Ta ja te razumijem. Uostalom to je tako naravno. Čovječe, i ja ovako star, osjećam, da mi krv brže kola kad gledam onakove divne djevičanske oblike. A osim toga ova djevojka slični na Mariju Magdalenu. Ha, ha, još jače si se zacrvenio. Ta ne ćeš valjda kriti preda mnom, da si u tu ženu svojevremeno bio zaljubljen.

Krist se zaprijeti prstom. Hamica, ti si veliki mangub. Kao da ti nisi

imao sličnih stvari. A tvoja poligamija. A tvojih nekoliko vlastitih žena. Sve to dokazuje, da si mnogo volio ljubav.

— Naravno, da sam volio. Bio sam snažan kao lav aravijske pustinje, čiji sam sin i bio. A osim toga moji barbarski zemljaci, sa svojim navikama. Jesam li mogao da im poligamiju ne dozvolim. Ti si sam rekao: svrha opravdava sredstva. Zato si valjda i Magdalenu volio, samo da bi ju poslije mogao napraviti sveticom . . . »

Ljudi pod utjecajem prizora i glazbe »grlili su se, ljubili i stupali u bračnu intimnost«. I dva nebesnika počinju drhtati.

»Muhamede, moram ti priznati, da čeznem za njom, progovori Isus sav u vatri.« Muhamed mu svjetuje, da baci na pozornicu kitu cvijeća. To upali. Djevojka se sprema k njima. Muhamed hoće da se udalji, da »ne smeta« njihovoj »sreći«. A osim toga i sam da si »nešto potraži«.

U tom momentu dolazi ferman: »odmah natrag u nebo!«

»Njih dvojica oboriše pokorno glave. Tužnim pogledom zaokruži Isus još jednom po mnoštvu, kroz koje se ona proturala da dođe bliže k njemu, a onda pokorno pođe za Muhamedom. No usnice su mu sveudilj šaptale: ah njene krasne oči, njena svilena kosa.«

Sve bi to imao da bude groteskni »san«, iza kojega slijedi »budenje«. Uistinu klasičan objekat za izložbu »Pro Deo«, ali koji nije trebalo tražiti po Rusiji. . . Možda bi se mnogomu i mnogomu psovaču sledila krv u žilama, kad bi čitao ovu hulu na Krista. No, ako ćemo pravo, nije li i svaka velika psovka dijete istoga mentaliteta?

Godine 1934. izdaje Zdenko Štambuk u Zagrebu zbirku pjesama pod naslovom »Kroz stvarnost«. Evo iz nje tek dva uzorka:

»O kako mrzim divljom mržnjom danas
svu braću — ljude što po blatu gmižu
ovog ludog letećeg planeta . . .

O kako mrzim u ljudima boğa
i divljom snagom trgam samog sebe
mizernog bijednog i svemoćnog roba . . .

Ha - ha - ha - ha !

Kako se grči raspet mozak crva
kako se bog u meni sapet buni
i kako mržnja ljubi samu sebe.« (Na rubu pakla)

»Pođite kršćani dragi u Rim da poljubite ruku papi
za čitav život oprost se nudi
za jedan poljubac ruke!
Sjetite se kolike i kako duge čekaju vas jednom
za vaše grijehne muke
i dajte za oprost tu prljavu tisuću novca

što samo vas s đavolom veže
i duši pokoja neda . . .

U bazilici svetoga Petra pjevaće anđeli s neba
i sam će Gospod držati propovijed puku
čućete ponovo čitavu Kristovu muku
i svi će sveci obući crvene toge
a biskupi prelati i sveti kardinali
u ornatu grimizne boje ko večernje more
nosiće nebeski svod i boga pod njime —
i u toj sjajnoj plesnoj toaleti
primaće zatim papa u svcme dvoru
zlato i novac i duše cijeloga svijeta.

O podite kršćani dragi u vječni Rim
i kad se budete vraćali pješke Apijevom cestom
srešćete Krista ko bogalja starog negdje kraj puta
i on će vas tada s molbom za milost pitati nečujnim glasom
kud idete gospodo draga?
a vi ćete reći: tih prosjaka previše ima!
i daćete bogalju bijednom bakrenih deset centima . . .»

Ne sjeća li i to na jedan od »leitmotiva« s izložbe »Pro Deo«?
G. 1931. izlazi drugo izdanje »Tragikomediija slobodnog
pera« od Stanka Tomašića. U njima odmah uvodna pjesma »Iko-
na« u takovu kontekstu govori cinički o Bogu, da nas je stid to
ovdje iznositi. »Veliki i mali Bog« ruši djetinju vjeru u Boga i
prikazuje ju kao »laž o dragom Bogu«. U »Tri dana stvaranja«
piše to tragikomično pero:

»U početku bi vjera — t. j. pjesma . . .
Na tiranskom i zajaženom drumu slobode ona je vikala: . . .
Znamo: naša je zemlja okrutna.
Znamo: u grijehu nas je začela sa Bogom starim krvnikom.
Znamo: lomaču je spremila za naše čiste duše.«

A malo niže čitamo: »Jer ja sam se rodio da budem čovjek
slobodan, kojega ne može kupiti nitko. — Ni Bog.« Tako piše 4.
knjiga »Edicija Socijalne Misli«.

Ivan Arko izdaje g. 1934. u Zagrebu »Priče u stihu«,⁷ iz kojih
evo samo nekoliko uzoraka:

»crne svite u misnom ornatu blagoslivlju puk
i dok drhtave ruke na blagoslov dižu
krvne ljudske žrtve pred oltarom gmižu
vodom se škrope i raspela ližu.
U sarkazmu boga i ironiji svetinje
šapću zdvojne molbe ove duše djetinje

⁷ Koliko nam je poznato, Arkove su pjesme zabranjene od državne cenzure.

i spremaju se uz duševno pranje
na krvoločno, zvjersko i svestrano klanje . . .« (Ratni rituali)

Ili: »Ali jednoga dana . . . u svoj će božoj goloti
Spoznanje nebesko nam doći! Tad dogma, ufanje i božji komploti
past će u bezdan . . .« (Credo)

Ili: »Ja sam na slasti života kidisao
jer u mom je srcu sazrela misao:
bolje je pasti, no biti pasen
i tako za nebo bivati spasen.
Moje je načelo ništa ne davati,
već samo primati i razmišljavati . . .
Meni je žena potreba naravi,
a ljubav beskorisni sentiment varavi,
a žrtvenik i biblija, raspelo i kalež,
tek mi je alat za unosan zanat.« (Svećenik)

Ne piše se dakako samo u Zagrebu tako, nego i u Beogradu.
Desimir Blagojević na pr. izdaje zbirku pjesama pod naslovom
»Karneval anđela«, u kojoj se nalazi i pjesma »Devojačko telo«.
U toj pjesmi, punoj senzualnosti, donosi i ovu bogohulnu poredbu:

»A devojačko telo klone, umorno klone
Ko dobar i zanet lik za raspelo.«

A Dušan Aleksić u brošuri »O Bogu stvaratelju« (Beograd
1934.) piše:

»Zato smo uzeli za temu uskrsnoga pozdrava radnome narodu — Hrista revolucionarca, uzeli smo ga zato, jer je on radnik. Zato, jer je Hristos drvodelja, a ne pop.« Pa opet: »A u istinu on nije nikada rekao za sebe da je sin božji, a da to nije rekao i posljednjemu sinu grešnoga koljena Izrailjeva. Za njega bijahu pozvani svi oni koje zemaljsko gospotstvo i sila bijahu odbacili. Samo za bogate, jer im govoraše, da idu s njim, ne bijaše mjesta u njegovom društvu i oni za njega ne bijahu ni braća ni sinovi božji, nego hulitelji zakona i pravde, otpadnici neba i zemlje, grobari kakovih je danas puna zemlja.« I onda: »Kazuje nam to (= misiju radniku apostolsku!) njegov krik sa Golgote nezavisno od svih papskih i patrijaršijskih prestola. To nam govori on danas ne posretstvom svoga nevernog sveštenstva i bogatoga klira, nego nam to priča na ruševinama svoje nauke istorija njegova života.«

I kao da nije dosta domaćih produkata te vrste, još se prevodi na sve strane sve ono, što na najprostiji način vrijeda najsvetije osjećaje vjernika. Samo ću jedan primjer navesti. U knjizi Sinclair-Mihanović »Kaljuga« (Beograd 1931.) čitamo ovaj infamni stavak:

»Niko ne bi mogao da dugo promatra taj prizor (= klanje svinja) a da ne dođe do filozofske misli: da li je moguće verovati da nigde na zemlji ili ispod zemlje ili iznad nje nema kakvog svinjskog neba u kome bi te životinje dobile naknadu za svoje muke i borbe? Svaki od stvorova imao je svoju sop-

stvenu individualnost, svoju sopstvenu volju, svoje nade i želje . . . Zar odista nigde nema kakvog svinjskog boga, koji bi svinji bio naklonjen, za koga bi ono skvičanje i one muke životinje imale značaja, koji bi svinju prihvatio u svoje nežno krilo, utešio je, nagradio je za njen lepo ispunjen zadatak?»

Razumije se, da time, što smo ovdje naveli, nismo iscrpli ni deseti dio onoga, što se dan za danom producira bilo originalno bilo presadeno iz tuđih vrtova, kaošto i državna cenzura tek tu i tamo po koji od tih otrova dospije zabraniti. Kad ne bi bilo šteta vremena i papira i energije, mogli bismo samo iz onoga, što je nama pod ruke došlo, prirediti upravo bogato opremljenu izložbu »Pro Deo«, ali opremljenu objektima iz naše jadne domovine. . .⁹

Čovjeku, koji iole ozbiljnije shvaća život, mora da se na očigled svega toga silom nametnu vrlo ozbiljne refleksije. Riječ o »kulturnom boljševizmu«⁹ već je pala i sa svom ozbiljnošću doviknula svima, koji hoće da je čuju i razumiju, onu našu narodnu, crpljenu iz velika iskustva: »Tko vjetar sije, buru žanje«! Kad je takva sjetva, kakova će istom biti žetva? Logika činjenica vrlo je opasna stvar, i nije dobro s njom se igrati. To potvrđuje svaki-danjsje iskustvo, a to ističe i objava osobito onom glasovitom izrekom sv. Pisma: »Iustitia elevat gentes; miseros autem facit populos peccatum — Čestitost diže puke, a grijeh čini narode nesretnima.«¹⁰ Stopivši prirodno iskustvo i ovu nauku objave u jedno, divno razvija glasoviti mislilac i uzoran teolog Leonardo Lesije (Lessius † 1623. u Louvainu) duboke misli i oštra opažanja, što ih je povijest već toliko puta potvrdila.¹¹

⁹ Tako bi se mogao sastaviti cijeli »florilegij« hula na Boga ili barem izrugivanja moralnom zakonu na pr. iz ovih edicija: Crveni kalendar *Naša snaga* 1934.; Szilagyi, *Selo Demetrovo*, Zagreb 1934.; *1000 najljepših novela* sv. 64-66 (O maloj plesačici); Kolar, *Ili jesmo ili nismo* (Ptica nebeska), Zagreb 1933.; Perović, *Misli*, Beograd 1934.; *Desetorica s lomače*, Minerva — Zagreb; Miladinović, *Nove pesme*, Sarajevo 1934.; Kovačević, *Narodna duša* (satire i humor), Zagreb 1930.; Banjević, *Pobune*, Nikšić 1930.; Balzac, *Vragometne priče*, Zabavna biblioteka — Zagreb; Glaeser, *Klasa* 1902, Beograd; Majer, *Andela Bordija*, Beograd; Nedjeljković, *Nemoralnost besmrtnosti*, Beograd; Tomašić, *Crni urh*, Zagreb 1930; Erenburg, *Tvornica sanja*, Zagreb; Tadijanović, *Sunce nad oranicama*, Zagreb 1933.; Krleža, *Simfonije*, Zagreb 1933.; Seffulina, *Virineja*, Beograd 1933.; Damjanović, *Život Isusa Nazarećanina*, Beograd 1934.; Pilnjak, *Volga utječe u Kaspijsko more . . .*, Beograd 1934. itd. itd.

⁹ Vidi dr. Živković, *Kulturni boljševizam*, Zagreb 1933.

¹⁰ Posl. 14, 34.

¹¹ Taj velikan u svojem klasičnom djelu *De perfectionibus moribusque divinis* — *Božji život i savršenstva* raspravljaajući o Promislu Božjem razvija misao, koja također ima dobro uporište u objavi, naime da se Bog služi između ostalih drugih uzroka i Anđelima u upravljanju svijeta i toka historije čovje-

Taj veliki teolog piše à propos ovako:

»Valja promotriti, kako Božji Promisao upravlja udesom ljudi služeći se Anđelima . . . , i kako anđeoski umovi vode anđeoske pameti. Oni naime stoje na čelu pojedinih država i naroda te ih čuvaju i brane od mnogih nedaća. Oni suzbijaju sotonske sile, uklanjaju zasjede i osnove, kojima ove nastoje ljude upropastiti, daju pametne savjete, ohrabruju, odgone strah (nemir). Napokon sve tako udešavaju, da posred tolikih zasjeda, kraj tolikih opasnosti od vidljivih i nevidljivih neprijatelja, uza sve nesreće, koje čovječanstvo odasvud biju te iznutra i izvana pritištu, ljudi mognu pošteno živjeti i ići za vječnim spasenjem, samo ako hoće. Ali, kad oni nezahvalni za dobročinstva Božja, što ih svi uživaju, odstupaju od zakona Božjega i pravila zdrava razuma te se zaboravivši Boga bacaju u naručaj u svu močvaru poroka, tad zavrijeđuju, da budu lišeni ovoga dobročinstva anđeoske pomoći. Tako onda odlukom Božje pravednosti pomalo nestaje te pomoći, dok se đavlu, koji je bio tako reći svezan, oslobađaju sile za osvetu, da naime po svojim udovima t. j. bezbožnim vladarima ili krivovjercima takovoj državi navijesti rat ili podigne bunu te joj izbije iz ruku štit, kojim bi se branila, i napravi u njoj veliku zbrku. Tako ta država slabi, nema više srčanosti, nema razbora, nema snaže, nema prikladnih vođa, nema uspjeha i tako se zapliće u poteškoće i izvanjske i domaće, da se nikako ne može da isplete. Ako tko god i pametno savjetuje, to drugi odmah obori prividnim razlozicima, a vode nemaju ni toliko pameti, da mogu razlikovati korisno od štetnoga. Pruži li se zgoda za vlastito dobro, ili prođe neopažena ili se propušta radi sitnice ili se ne zna upotrijebiti. Opasnosti, što prijete, nitko ne vidi, ili se zbog varave nade i krivog uvjerenja do njih mnogo ne drži. Uvlače se izdajice, koji odaju tajne i cijelo stanje neprijatelju. Među velikašima radaju se mržnje i osobna neprijateljstva, zbog kojih jedan drugomu a na opću štetu baca klipove pod noge. Državni se novac u ludo troši . . . Napokon sve srlja u propast, jer svaki gleda samo na svoju korist, a nitko se ne brine za opće dobro.«¹²

Zatim opisuje uspjehe neprijatelja, koji će biti bič Božji za narod odnosno državu, koju čeka kazna:

»Naprotiv neprijateljima, koji treba da kazne onu državu, sve polazi za rukom, premda su mnogo bezbožniji i opakiji . . . Odakle, molim te, ta tolika razlika, ako ne odatle, što država, koja treba da se kazni radi svojih grijeha gubi anđeosku pomoć, koja ju je štitila i upravljala, te je prepustena samo svojim vlastitim silama? A neprijatelje naprotiv pomažu đavli, kojima su u tom puštene slobodne ruke zbog grijeha one države? . . . Koliku moć imaju ti zlodusi, koji se u ratovanje i te kako razumiju, kojima je šala svojoj vojsci davati savjete, učiniti je neustrašljivom, ohrabriti, upozoriti na prilike, uklanjati za-

čanstva. Nama međutim može biti potpuno svejedno, je li lanac drugih uzroka duži ili kraći; da li Gospodin Bog neposredno sam zahvaća u tok zbivanja ili se pri tom služi svijetom duhova, vežući ga tako u neko jedinstvo s nama. Spomenuli smo to samo stoga, da se razumije Lesijeva stilizacija.

¹² Leonardus Lessii S. J., *De perfectionibus moribusque divinis*, ed. P. Roh, Herder — Freiburg 1861., str. 362 sq.

preke, a u protivničkom taboru naprotiv pomesti savjete, tjerati strah u kosti, sakriti žive zgrade, baciti kamen smutnje, sijati izdajice. Jer na čudnovate načine mogu djelovati na uobrazilju, od koje zavise svi ljudski osjećaji i sve pomjetnje, strahovi, neprijateljstva, osim toga misli i djela.«¹³

»Iz toga se«, veli Lesije nešto dalje, »vidi, kako Bog ljudske grijehe kažnjava ratom i kako pedepše svoje štovatelje, nekoć Židove, a danas kršćane, bezbožnicima.«¹⁴

Ne biva to doduše, kako i naš svijet kaže, »svake subote«: »Sada valja promotriti«, veli Lesije »kako Bog običaje osvećivati zlo; obično naime ne kažnjava odmah, pošto je grijeh učinjen, jer bi u tom slučaju već davno nestalo ljudskoga roda . . . ljudski je život . . . vrlo kratak, pa se s kaznom ne može dugo otežati. Ali države, pokrajine, gradovi i velike skupine ljudi . . . ne propadaju, nego postoje mnogo vjekova. Stoga odgovara Božjoj pravdi, da ih od vremena do vremena, kad im grijesi već prevrše mjeru, kazni u njihovu zajedničkom životu kakovim bičem nesreće kako zato, da sloboda u grijeshenu zbog nekažnjenosti ne prijeđe svaku mjeru te i druge narode primjerom pokvari, tako zato, da se ljudi nauče bojati Boga i popravljati svoj život.

Stoga je Božja pravda odredila svakoj državi i pokrajini neku mjeru s određenim brojem i težinom grijeha, pa kad ovu napune, tad općenito govoreći pošalje kakvu tešku pedepsu bilo ratom bilo kugom bilo glađu bilo drugim kojim načinom, na jedan ili na više njih, kako mu se sviđi i kako zahtijeva veličina grijeha. To vidimo iz sv. Pisma.«¹⁵

Neobično bi bilo zanimljivo u svijetlu ovih izvoda ogledati malo povijest Evrope makar samo u dvadesetom vijeku te povijest pojedinih država kako evropskih, recimo Rusije, Španije, Njemačke, Madžarske, tako i Meksika, Kine i sl. Ali nas ovdje zanima primjena na predmet ove naše rasprave, a uostalom i za netom navedene primjere valja odgovoriti još na neka pitanja, eda se gornji izvodi mogu primijeniti na konkretne slučajeve. Osjeća to i naš Lesije te stoga dalje nastavlja raspravljati o predmetu ovako:

»No kako je mjera pojedinoj državi ili pokrajini određena, sakriveno je u neistražljivom bezdanu Božjih sudova, i koje mu drago stvorenje može to doznati samo posebnom objavom, jer nema nikakova stalna zakona ili pravila, iz kojih bi se to moglo naslutiti. Vrhovni Upravitelj svijeta po svojoj volji određuje, kako će teške grijehe i kako dugo trpjeti kod pojedinih naroda i kako će ih kazniti. Ali ponajviše manje trpi grijehe vjernika negoli nevjernika. Prvo stoga, jer su grijesi vjernika ponajviše teži . . . Drugo stoga, jer vjernih svojih ne kažnjava, da ih upropasti, nego popravi i spase . . . Tako je prije očinska pedepsa, negoli sudska kazna, prije kolasis negoli timoria prema nauci Aristotelovoj. Naprotiv kazna nevjernika više je na zator . . . Treće stoga, jer ih (= nevjernike) čeka vječna kazna poslije ovoga života, to im Bog daje više dobra u ovom životu . . . Napokon su nevjernici i heretici ponajviše sredstva, kojima Bog kažnjava vjerne . . . I tako Božji bič ide naokolo te pre-

¹³ Ibidem, str. 364.¹⁴ Ibidem, str. 365.¹⁵ Ibidem, str. 366.

lazi s države na državu, kako koja napuni svoju mjeru, i gotovo nigda ne prestaje kažnjavati grijehе . . . «¹⁶

Za naše je pitanje vrlo važno i to, da li se svaki grijeh svakog pojedinog člana naroda meće na rovaš cijelom narodu ili ne, i, ako se ubraja, u kojim slučajevima. I na to pitanje ne ostaje dužnim naš teolog. On veli:

»U mjeru grijehа pojedine države ponajprije i osobito idu grijesi zajednicâ, na koje naime sama država kao neko političko tijelo pristaje; jer to su upravo grijesi samoga tijela, kao kad država pristaje, da se uvede hereza, da se proganjaju svećenici, da se navijesti nepravedan rat. Amo ide ono, što vladari i državnici svojom vlašću čine, jer se uzima, da to čini sama država, koje su oni kao povjerenici ili službenici, što su dobili vlast od države. Zatim ono, što svi ili barem većina naroda čini na sve strane nekažnjeno. Jer se uzima, da sama država čini ono, što čini većina, pa makar to radili svaki za se, a ne ukoliko sačinjavaju jedno tijelo: kao kad je veći dio naroda odan piću, pohoti, nepravednom sticanju, kad sva uronjena u zemaljsko malo vodi brige za svete stvari i za spasenje duše. Napokon i grijesi svakoga pojedinca nekim načinom pripadaju toj mjeri . . . Jer kaošto je svaki udo države te u vezi s ostalima sačinjava državu, tako i grijesi svakoga pojedinca pripadaju zajedničkoj hrpi, te je u zajednici s grijesima ostalih sačinjavaju i povećavaju. Stoga se događa da bude kažnjen cijeli narod zbog grijehа kojega pojedinca, naime kad taj svojim grijehom napuni mjeru zajednice . . .

Odatle se vidi, kako nije nepravedno, da budu kažnjeni svi zbog grijehа jednoga. Jer ne stizava kazna cijelu zajednicu kao da ona nije već i sama zbog svojih grijehа ili barem grijehа većine zaslužila takovu kaznu. To se dakako ne bi dalo složiti s Božjom pravdom. Nego tako biva, jer je grijeh pojedinčev (kojim se napunila zajednička mjera) razlogom, zašto zajednicu stizava zaslužena kazna baš sada, a ne u drugo vrijeme, i zašto se ne odgađa.«¹⁷

Za naš je predmet još zanimljivo ovo par riječi, kojima Lesije završava svoja izlaganja o kazni pojedinih naroda i zajednica radi grijehа. On veli:

»I u to se vrlo vrijedno zamisliti, da se mjera to brže puni, što je više bezbožnih ljudi, koji u pojedinoj kršćanskoj državi nekažnjeno griješe, i da će je to teža i brža stići kazna. Jer ovi zasluženo prokletstvo sa sobom nose i državi, koje su postali udovima, te je čine njegovim dionikom . . . Naprotiv što je više pravednih i svetih ljudi u državi, to se sporije puni mjera, i dulje odgađa kazna. Jer blagoslov i nebeska milost, koje su sami vrijedni, prelazi i na samu državu, koja ih njeguje, te Bog šteti cijelo tijelo zbog nekoliko odličnih udova, koja su mu draga, i zbog nekoliko čestitih čini dobro mnogima. Iako je naime i veći dio države zao te zaslužuje Božju srdžbu, ipak Bog susteže ruku i ne kažnjava koje zato, da s bezbožnima ne stradaju i dobri, kojih mu je život mio, koje opet zbog poniznosti i molitve pravednika . . . To se može pokazati na primjerima . . . «¹⁸

¹⁶ Ibidem, str. 367. sq.

¹⁷ Ibidem, str. 369. sq.

¹⁸ Ibidem, str. 370.

Držimo, da se svaki iskreni katolik, kojemu vjera nije tek društvena etiketa, nego ozbiljno proživljavani sadržaj srca i duše, mora duboko zamisliti i sa strahom gledati u budućnost naroda, u kojem je takav grijeh kaošto je psovanje Boga i njegovih Svetih toliko raširen, te u kojem se u novije doba stale sve to više štampati, širiti, čitati knjige, što upravo vrve hulama na Boga i na sve, što mora vjernom djetetu Crkve biti sveto. Svaki mora osjetiti, da se tu mora nešto učiniti, kako bi se zlu stalo na kraj i predusrele možda i neslućene nesreće. Nije nam namjera u okviru ovoga članka iznositi puteve i načine, kako se to može postići. Tek bismo, ne želeći nikome prejudicirati, spomenuli, da bi složna akcija katoličke štampe,* složan i ustrajan juriš njezin mogao donijeti lijepih plodova; da bi Katolička Akcija morala suzbijanje psovke u našem narodu¹⁹ uzeti kao jedan od velikih i važnih ciljeva za dizanje javnoga morala; da bi trebalo i kod nas dovesti i uvesti muških i ženskih kontemplativnih redova, koji će molitvom i pokorom sprečavati, da se mjera grijeha našega naroda tako brzo ne napuni...²⁰

Okružnica biskupa Raffaya protiv psovke čitala se na nedjelju Glušnicu, na koju se čita evanđelje po Ivanu, gdje se pripovijeda, kako su Židovi htjeli udariti kamenjem na Krista, a on

* Kad je ovaj članak bio već prireden za štampu, izašao je u sarajevskom *Katoličkom Tjedniku* (24. II. o. g.) članak »Psovka kao društveno zlo«, u kojemu dr. Ins. pledira za javnu akciju protiv psovke »za policijski progon psovke«. Primjer vrijedan nasljedovanja za svu katoličku štampu, a napose za štampu Katoličke Akcije!

¹⁹ Tako na pr. *Poslovník Križarske organizacije* predviđa među dužnostima svojih pionira (§. 9. 2 e) i suzbijanje psovke.

²⁰ A propos veli i biskup Raffay u već navedenoj okružnici: »Budite uvjereni, djeco moja: doklegod onaj prokleti običaj psovanja u sebi ne dokinete, doklegod i vi psovali i svoje mlade psovati slušali budete, a svu snagu, svu brigu i pomnju svoju ne obratite, da se toliko zlo iskorijeni, nikada pravoga mira u kući, nikad istinitoga napretka u poslu, nikada Božjega blagoslova u imanju očekivati ne možete.« A malo niže: »Ako je tomu tako, što nam dakle činiti valja? — Valja nam oči i srce k nebu podignuti i iz dna srca Bogu zavapiti, da nam udijeli spasonosnu svoju milost, da uzmognemo uviditi veličinu ovoga strahovitoga grijeha. Moramo užgati u srcu svomu pravu i vjekovitu proti zloći ovoj mržnju; moramo dan i noć truditi se, da u sebi, u domu svomu, u mladima svojim, sasvim iskorjenimo tako mrski i pakleni običaj psovanja. No to jošte nije dosta, nego sav svoj trud okrenuti nam također valja na to, da, koliko je moguće, u svoj općini našoj i okolišu ne bude nijednog psovača, da se ne čuje ovako mrska grjeihota, rad koje Bog češće svu općinu kazni.« (str. 381. sq.) — Poznato je, da su po drugim zemljama izdali stroge i oštre zakone protiv psovke. Tako na pr. u Italiji, Holandiji. Ima i kod nas propisa, ali se ne obdržavaju.

se uklonio i nije više došao k njima, dok nije došao čas, da pođe u smrt. Taj izbor dana bila je lijepa simbolika, koja je dozivala u pamet, kako su psovke, kojima naš svijet pogrdjuje Boga, poput kamenja u rukama Židova, što tjera Božji blagoslov od nas. A što znači za jedan narod otjerati Boga i lišiti se njegova blagoslova?

Pred kakovih četrdeset godina slušala je naša zagrebačka »Alma Mater« inauguralni govor Rectora magnificusa, koji je između ostaloga izveo i ovu misao: »Uzmimo, da konačno pobijede protivnici kršćanstva, i Isus prognan iz naše zemlje da dođe, da nam zadnji s Bogom kaže! Žalosna li dana za našu domovinu, kada bi na pragu naših hramova stresao prašinu sa nogu svojih i kazao nam — ja ostavljam vašu zemlju i vašu obitelj, vaše zakone i vlast svjetovnu, vaše običaje i vaše ćudoređe, vaš javni i skromni život; ja ostavljam vaše crkve i oltare, bacam vas unatrag za 18 stotina godina i uzimam vam sve, što mi dugujete, a ostavljam vam samo uspomenu na mene! S kakovim bi užasom naša zemlja na dan odlaska Isusova oćutila onu strašnu prazninu! Uistinu ona se ne bi dala lako ispuniti, jer što bi ona znaćila i predoćivala?

Crkve zatvorene, mjesto svećenika anarhiju duhovnu; mjesto milosrdnica agente društva filantropijskoga; palu, obešćašćenu ženu, žezlo u rukuh pretorijanaca; pravo jaćeća, sav poredak pod nogama bijesne rulje! Tko bi mogao i u misli samo izmjeriti boli i izbrojiti suze, koje bi istoćio taj interregnum Isusov? I kad bi susjedni narodi prolazili kraj tih razvalina i govorili: što ste ućinili od Boga vašeg?« . . .²¹ Smijemo li, možemo li mi Hrvati katolici dopustiti, da se bilo živom bilo pisanom rijeću tjera od nas Bog naš?

K. Grimm D. I.

²¹ (Cepelić - Pavić), *Josip Juraj Strossmayer*, Zagreb 1900 - 04., str. 270.